

Osallistuminen sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan Suomessa 2013 –ATH-tutkimuksen tuloksia

Ydinviestit

- ATH-tutkimusaineiston perusteella sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan osallistuu yli 720 000 täysi-ikäisistä suomalaisista. Säännöllisesti osallistuvia on yli 460 000 henkilöä.
- Naiset osallistuvat toimintaan miehiä aktiivisemmin ja säännöllisemmin.
- Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminta näyttää houkuttelevan erityisesti lapsiperheiden edustajia ja eläkeläisiä.
- Kaikkein aktiivisimpia osallistujia ovat yli 80-vuotiaat miehet ja 70–79 -vuotiaat naiset.

Kirjoittajat:

Janne Jalava

seurantapäällikkö, dosentti, RAY

Tuomas Koskela

seurannan erityisasiantuntija, RAY

Oona Pentala

tutkimusassistentti, THL

Jukka Murto

tutkija, THL

Risto Kaikkonen

kehittämispäällikkö, THL

Johdanto

Suomea on perinteisesti pidetty yhdistystoiminnan edelläkävijämaana ja rekisteröityjä yhdistyksiä on Suomessa tällä hetkellä noin 135 000 kpl, joista hieman alle joka kymmenes on sosiaali- ja terveysalan järjestö (13 000 kpl). Kolmannen sektorin rooli työllistäjänä on kasvanut merkittävästi 20 viime vuoden aikana. Työntantajina toimivien järjestöjen määrä on lähes kaksinkertaistunut 1990-luvun alusta vuoteen 2011 mennessä. Vuonna 2011 Suomessa oli hieman alle 7 500 työnantajana toimivaa järjestöä, joista sosiaali- ja terveysalan järjestöjen osuus oli noin viidennes (noin 1 500 kpl). Kolmannella sektorilla tehtyjen henkilötyövuosien määrä on kasvanut merkittävästi 1990-luvulta lähtien. Vuonna 2011 kolmannella sektorilla tehtiin lähes 77 000 henkilötyövuotta, josta sosiaali- ja terveysalan järjestöjen osuus oli hieman yli 40 %. Kolmannesta sektorista, etenkin sosiaali- ja terveysalan järjestöistä on tullut kunnille tärkeä kumppani julkisten palveluiden tuotannossa, mikä selittää osittain järjestöjen kasvanutta roolia työnantajina.

Raha-automaattiyhdistys (RAY) on merkittävin yksittäinen sosiaali- ja terveysalan järjestötoiminnan rahoittaja Suomessa. Vuonna 2014 RAY:n voittovaroista myönnettiin avustuksia 308 milj. euroa 797 sosiaali- ja terveysalan järjestölle yhteensä 1 676 eri kohteeseen. Avustusten lisäksi RAY:n tuotosta osoitetaan Valtiokonttorin käyttöön 113,7 miljoonaa euroa sotiemme veteraanien hoitoon ja kuntoutukseen. RAY:ltä avustuksia voivat hakea yleishyödylliset yhteisöt, järjestöt ja säätiöt, terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Raha-automaattivastuksia ei kuitenkaan myönnetä järjestöjen palvelutoimintaan. Avustustenjaosta päättää vuosittain sosiaali- ja terveysministeriö (STM) RAY:n esityksestä. Raha-automaattivastuksilla tuotetaan arviolta 6 000–7 000 henkilötyövuotta sosiaali- ja terveysalan järjestöissä.

Yhtenä RAY:n lakisääteisenä tehtävänä on avustetun toiminnan tuloksellisuuden ja laadun seuranta. Tiedot järjestötoimintaan osallistuneiden ihmisten lukumääristä ja taustoista luovat perustan seurannalle ja ATH-tutkimusaineisto täydentää RAY:n omaa tiedonkeruuta. Toistaiseksi Suomessa ei ole tutkittu kovinkaan kattavasti sosiaali- ja terveysalan järjestötoimintaan osallistuneiden ihmisten lukumääriä, osallistumisaktiivisuutta tai selvitetty, keitä nämä järjestötoimintaan osallistuvat ihmiset ovat. Yksittäisten järjestöjen tilastointi- ja raportointikäytännöt ovat olleet hyvin vaihtelevia eikä tietoa ole koottu kattavasti yhteen.

Tässä julkaisussa tarkastelemme suomalaisväestön osallistumista sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan ja osallistumisen säännöllisyyttä. Aineistona käytämme THL:n Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) vuoden 2013 kansallista otosta (n=20 033).

Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus (ATH):

Vuosina 2013–2014 tutkittava 150 000 suomalaisen otos muodostuu kahdeksasta noin kolmen kuukauden välein poimittavasta kansallisesti edustavasta osasta, joista kukin koostuu noin 19 000 tutkittavasta. Tämä jatkuva tiedonkeruu mahdollistaa päätösten vaikuttavuuden seurannan ja arvioinnin kansallisella ja alueella. Alueilla on mahdollisuus täydentää omia otoksiaan tarpeidensa mukaan.

ATH:ssa tutkitaan suomalaista aikuisväestöä 20 ikävuodesta ylöspäin. 75 vuotta täyttäneitä poimitaan otokseen kaksinkertainen osuus, jotta iäkkäistäkin saadaan luotettavat tiedot.

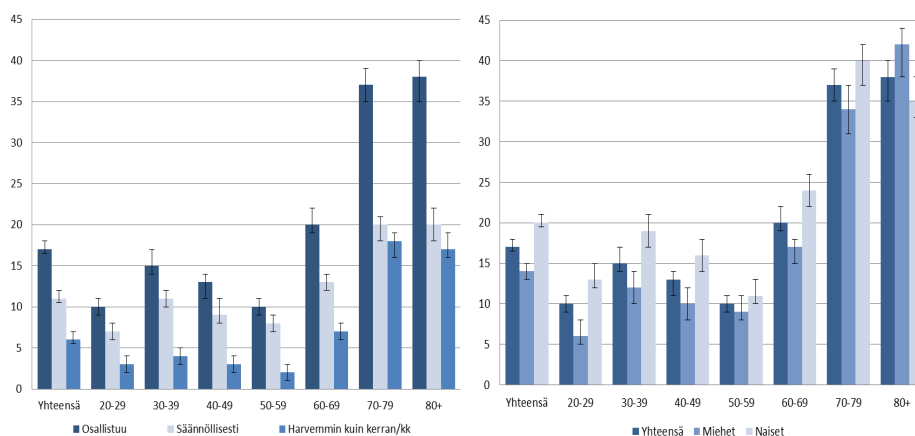
Tämän julkaisun tulokset perustuvat 2013 keväällä ja kesällä kerätyn ATH-aineiston 20 vuotta täyttäneitä suomalaisia edustavaan otokseen.

ATH:ta käytetään moneen tarkoitukseen, mm. vanhuspalvelulain vaikutusten arviointiin: <http://www.terveytemme.fi/ath/vanhuspalvelulaki/>

Lisää tietoa ja tuloksia: www.thl.fi/ath/

Aktiivisimpia osallistujia vanhemmat ikäluokat ja naiset

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan osallistuu 17 % 20 vuotta täyttäneistä suomalaisista. Tämä tarkoittaa väestötasolla hieman yli 720 000 ihmistä. Osallistujista vähintään 60-vuotiaita on noin 409 000 henkilöä ja vastaavasti alle 30-vuotiaita vain noin 68 000 henkilöä. Säännöllisesti sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan osallistuu noin joka kymmenes 20 vuotta täyttäneistä suomalaisista. Kaikkein aktiivisimpia osallistujia ovat yli 80-vuotiaat miehet ja 70–79-vuotiaat naiset. Osallistumisaktiivisuus kasvaa selvästi 60 ikävuotta täyttäneiden keskuudessa. Naiset osallistuvat kaikkiaan toimintaan miehiä aktiivisemmin ja säännöllisemmin. Nuorten miesten (20–29 -vuotiaat) osuus osallistujista on hyvin alhainen (vain 6 % ikäryhmästä). Samassa ikäryhmässä naisten osuus on yli kaksinkertainen (13 %) verrattuna miehiin.

Kuvio 1. Ikäluokittainen osallistumisaktiivisuus (a) sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan ja sukupuolen ja iän mukaan (b), %

Koulutus ja työelämästatus yhteydessä osallistumiseen

Enemmän opiskelleista sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan osallistuu joka viides. Korkeammin koulutetut naiset (23 % osallistuu) ovat miehiä (17 % osallistuu) aktiivisempia osallistujia. Koulutustasolla näyttää olevan selkeä yhteys osallistumiseen suhteen, sillä matalan koulutuksen saaneista sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan osallistuu 15 % väestöstä.

Myös työelämästatuksella näyttää olevan selkeä yhteys siihen, miten aktiivisesti suomalaiset osallistuvat sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan. Aktiivisimpia ryhmiä ovat vanhuuseläkkeellä olevat (28 % osallistuu) ja perhevapaalla (30 % osallistuu) olevat kotiäidit ja -isät.

Sen sijaan työttömistä tai lomautetuista (13 %), kokopäivätyötä tekevästä (11 %) tai opiskelijoista (12 %) tiensä sosiaali- ja terveysalan järjestötoimintaan on löytänyt vain joka kymmenes. Kaikkein harvimminkin sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan osallistuvat miespuoliset opiskelijat (8 %). Naisopiskelijoiden kohdalla vastaava luku on 13 %.

Raha-automaattiyhdistys (RAY)

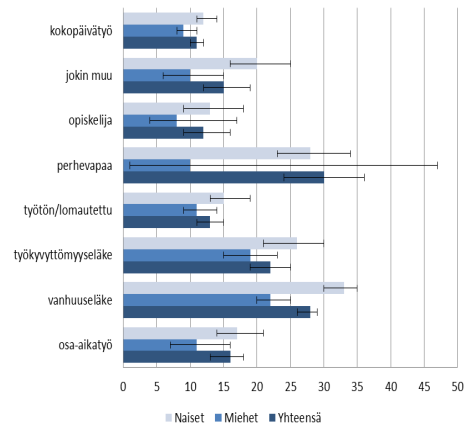
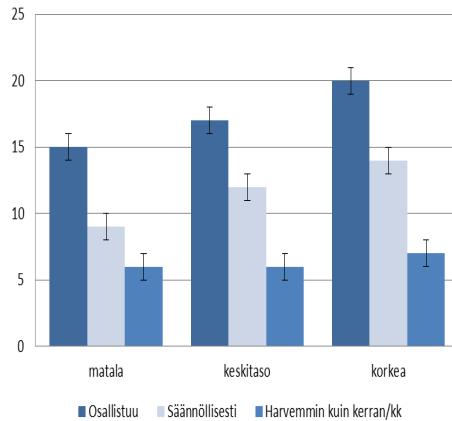
Raha-automaattiyhdistys (RAY) on merkittävin yksittäinen sosiaali- ja terveysalan järjestötoiminnan rahoittaja Suomessa

2014 RAY:n voittovaroista myönnettiin avustuksia 308 milj. euroa 797 sosiaali- ja terveysalan järjestölle yhteensä 1 676 eri kohteeseen.

RAY:ltä avustuksia voivat hakea yleishyödylliset yhteisöt, järjestöt ja säätiöt, terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen.

Yhtenä RAY:n lakisääteisenä tehtävänä on avustetun toiminnan tuloksellisuuden ja laadun seuranta.

Tiedot järjestötoimintaan osallistuneiden ihmisten lukumäärästä ja taustoista luovat perustan seurannalle ja ATH-tutkimusaineisto täydentää RAY:n omaa tiedonkeruuta.

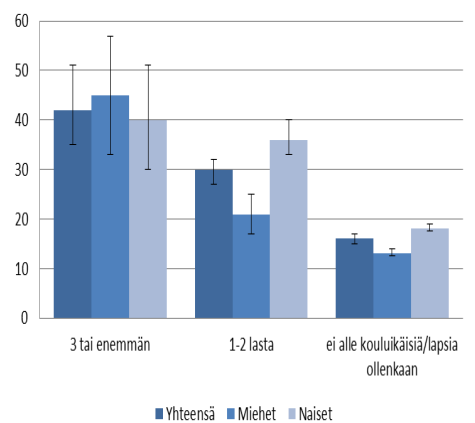
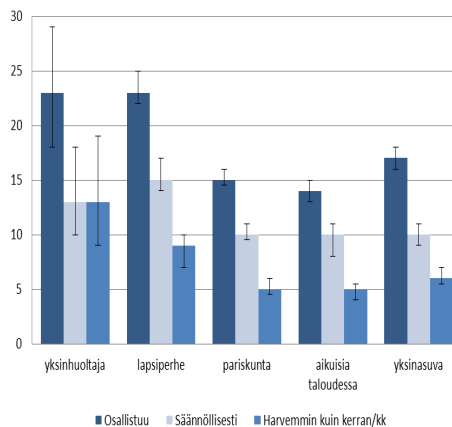

Kuvio 2. Osallistumisaktiivisuus sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan koulutustason (a) ja työelämästatuksen ja sukupuolen mukaan (b), %

Lapsiperheet ja suurperheiden vanhemmat ovat aktiivisia osallistujia

Tarkasteltaessa osallistumisaktiivisuutta kotitalouden tyyppin mukaan, kaikkein aktiivisimpina ryhminä havaitaan yksinhuoltaja- sekä lapsiperheet, joiden edustajista lähes joka neljäs osallistuu sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan. Lapsiperheiden äideistä useampi kuin joka neljäs (29 %) osallistuu sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan. Miesten kohdalla vastaava luku on 17 %. Huomionarvoista on, että vain 14 % yksinasuvista miehistä on osallistunut tavalla tai toisella järjestötoimintaan. Yksinasuvista naisista sosiaali- ja terveysalan järjestötoiminta tavoittaa joka viidennen.

Lapsiperheiden, joissa on vähintään kolme alle kouluikäistä lasta, vanhemmista 42 % osallistuu sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan. Miesten osallistumisaktiivisuus on (45 % osallistuu) tässä kohden jopa naisia (40 % osallistuu) korkeampi. Vähintään kolmen alle kouluikäisen lapsiperheen vanhemmista joka viides yli 20-vuotias on aktiivinen toimija sosiaali- ja terveysalan järjestöissä.

Kuvio 3. Osallistumisaktiivisuus sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan perhetyypin (a) ja sukupuolen ja alle kouluikäisten lasten lukumäärän (b) mukaan, %

KIRJALLISUUTTA

Patentti- ja rekisterihallitus,
<http://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri.html>

Järjestöbarometri 2013.
 SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry

Ruuskanen ym. 2013. Palkkatyössä kolmannella sektorilla. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 20/2013

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
 PI 30 (Mannerheimintie 166)
 00271 Helsinki
 Puhelin: 029 524 6000

ISBN(painettu) 978-952-302-202-7
 ISBN(verkko) 978-952-302-203-4
 ISSN 2323-5179
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-203-4>

www.thl.fi/ath

Johtopäätöksiä

ATH-tutkimusaineiston perusteella sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan osallistuu yli 720 000 täysi-ikäisistä suomalaisista. Säännöllisesti osallistuvia on yli 450 000 henkilöä. Luvut ovat samansuuntaisia mutta hieman alhaisempia kuin esimerkiksi järjestöbarometrissä esitetyt arviot, joiden mukaan noin 900 000 henkilöä on mukana sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminnassa. Erot selittynevät ainakin osittain sillä, että ATH-aineistossa ei ole mukana lainkaan alle 20-vuotiaita. Tulokset edustavat vähintään 20 vuotta täyttäneitä väestöä. Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminnan voidaan sanoa koskettavan joko suoraan tai välillisesti isoa osaa suomalaisista. Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminta näyttää houkuttelevan erityisesti lapsiperheiden edustajia ja eläkeläisiä. Vaikka naiset ovat miehiä aktiivisempia osallistujia, nousee myös miesten keskuudesta esiin ehkä yllättäviäkin aktiiveja. Suurperheiden isät ja yli 80-vuotiaat miehet ovat aineiston valossa jopa kaikkein aktiivisimpia ryhmiä, joka voi kertoa myös yhtäältä valikoitumisesta ja erilaisista elämäntilanteista joihin muun muassa lapsiperheissä lasten myötä siirrytään. Näiden ryhmien edustajista hieman alle puolet on löytänyt tiensä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan, mikä tarkoittaa esimerkiksi yli 80-vuotiaiden miesten kohdalla noin 38 000 henkilöä. Järjestöjen toiminta vetää puoleensa selkeästi myös lapsiperheiden äitejä sekä eläkkeellä olevia naisia, näistä ryhmistä noin kolmannes osallistuu järjestöjen toimintaan. Tulokset ovat tältä osin pitkälti yhteneviä RAY:n omien seuranta-aineistojen pohjalta tehtyjen havaintojen kanssa.

Osallistuakseen järjestötoimintaan ihminen tarvitsee luonnollisesti aikaa. Myös kokemukset osallistuminen myötä saatavasta hyödystä tai mahdollisuudesta auttaa muita ovat keskeisiä tekijöitä osallistumisen taustalla. THL:n ATH-aineisto tarjoaa mahdollisuuden tarkastella myös järjestötoimintaan osallistumisen motiiveja tai osallistumattomuuden syitä, joita tutkitaan tarkemmin myöhemmin.

Vaikka henkilöllä olisi aikaa, ei sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminta kuitenkaan vedä puoleensa kaikkia ryhmiä. Erityisesti nuorten miesten sekä yleisemmin työikäisen väestön keskuudessa osallistumisaktiivisuus näyttää oleva varsin alhaista. Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan osallistuu noin 21 000 alle 30-vuotiasta miestä. Järjestöjen toimintaa ja tarjoamia mahdollisuuksia ei välttämättä tunneta riittävän hyvin tai osallistumiselle ei koeta olevan tarvetta. Järjestöjen kannalta tähän liittyy sekä haasteita että paljon mahdollisuuksia. Järjestöjen on kyettävä aktiivisesti kehittämään toimintojaan ja tarjoamaan ihmisille mielekkäitä sekä uusia osallistumisen muotoja ja mahdollisuuksia. Parhaat lähtökohdat tälle kehittämistyölle luo ihmisten kuuleminen ja laaja osallistaminen toimintojen suunnitteluun. Monet sosiaali- ja terveysalan järjestöt ovat olleet aktiivisia ja innovatiivisia tällä saralla jo pidemmän aikaa.

Työtä on kuitenkin vielä paljon tehtävänä eikä se tule valmiiksi. Järjestötoiminnan tulee heijastella jäsenistön sekä yksittäisen kansalaisten muuttuvia tarpeita.